

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Câmilerdeki Bid'atler ve Câmilerin Yeniden İhyâya İhtiyacı

AHMED KALKAN

Kuşkusuz ki hamd, Allah'a mahsustur. O'na hamdeder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerrinden, amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. Allah kimi hidayete erdirirse onu saptıracak yoktur, kimi de saptırırsa onu hidayete erdirecek yoktur. Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederim. O tek-tir ve ortağı yoktur. Ve yine şahadet ederim ki, Muham-med O'nun kulu ve rasûlüdür.

“Ey iman edenler! Allah'tan sakınılması gerektiği gibi sakının ve ancak müslümanlar olarak ölün.”[1]

“Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve ka-dınlar üretilip yayan Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz ki Allah üzerinizde gözetleyicidir.”[2]

“Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin ki, Allah işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah ve Rasûlü'ne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur.”[3]

Sözlerin en doğrusu Allah'ın Kitabı, yolların en hayırlısı Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) in yoludur. İşlerin en şerhileri sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulan her şey bid'attir, her bid'at dalâlettir, her dalâlet ateştedir.[4]

Bid'at Nedir?

Günümüzdeki mescidleri doğru değerlendirebilmek için, önce "bid'at" konusunu bilmek gerekmektedir. 'Bid'at', 'ibdâ' kökünden türemiştir. İbdâ, önceden yapılmış bir şeyi örnek almaksızın yapma ve icat etme demektir. Buna göre 'bid'at' sözlükte, daha önceden bir örneği olmaksızın yapılan, sonradan icat edilen şey (muhdes) demektir.

Kavram olarak 'bid'at'; Şeriata karşıt olması sebebiyle onunla ters düşen ve onda bir fazlalık ya da noksanlığa neden olan şeydir. Bid'at Sünnetin zıddı olarak kullanılmaktadır ki, Şâri'nin (din koyucunun) açık ya da dolaylı, sözlü ya da fiilî izni olmaksızın, dinde sahâbeden sonra ortaya çıkan eksiltme ya da fazlalaştırmadır.

[1] Âl-i İmrân 102

[2] Nisâ 1

[3] Ahzâb 70-71

[4] Hutbetü'l-Hâce adıyla meşhur olan bu duanın yapılmak istenen her işten önce söylenmesi meşru kılınmıştır. Bu hutbe kısmen ve tamamen Müslim 867-868, Ebu Dâvud 2118, Tirmizî 1111, Nesâî 3263, İbni Mace 1892 ve başka hadis kitaplarında sahih olarak rivayet edilmiştir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu duayı Cuma ve nikah hutbeleri ile dinî meselelerde konuşacağı zamanlarda yapar ve ashâbına da böyle yapmalarını öğretirdi.

Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyuruyor: “(Dinde) Sonradan ortaya çıkan her şey bid’at’tır; her bid’at dalâlettir/sapıklıktır ve sapıklık insanı ateşe sürükler.” (Müslim, Cum’a 43, hadis no: 867, 2/592; Ebû Dâvûd, Sünne hadis no: 4606, 3/201; İbn Mâce, Mukaddime 7, hadis no: 45-46, 1/17; Nesâî, İydeyn 22, 3/153) “Allah (cc) bid’at sahibinin, orucunu, namazını, sadakasını, haccını, umresini, cihadını, (hayır yoluna) harcamasını, şâhidliğini kabul etmez. O kılın yağdan çıktığı gibi dinden çıkar.” (İbn Mâce, Mukaddime 7, hadis no: 49, 1/19)

Bu kadar tehlikeli ve imandan ayırıcı olan bid’at konusunda müslümanların doğal olarak duyarlı olmaları gerekir. Allah (c.c.) kendi dini olan İslâm’ı peygamberinin tebliği ile insanlara ulaştırmış ve onu tamamlamıştır (5/Mâide, 3). Hz. Muhammed (s.a.s.) yaşayarak ve uygulayarak İslâm’ın ne olduğunu ortaya koymuştur. Hiç bir insanın bu dine müdâhale hakkı yoktur; kimse ne dinden eksiltme yapabilir ne de ona bir şey ilâve edebilir. Sonradan ortaya çıkan ve yetkili ilim adamları tarafından yapılan ictihâd (fetvâ verme) ise, dine ilâve değil; dinî hükümleri sistemleştirme ya da yeni sorunlara Kur’an ve hadislerle cevap bulabilme gayretidir.

Ancak, değişen zamana göre, gelişen ilimler doğrultusunda yeni yeni şeyler icat edilir, yeni buluşlar ve teknikler, hatta yeni görüşler ortaya çıkabilir. Bid’at’ın sözlük anlamına takılarak, yeni ortaya çıkan her şeye bid’at demek mümkün değildir. Bu hem Din’i anlamamak, hem de Din’in mübah (helâl) alanını haksız olarak daraltmak, Din’in uygulanmasını zorlaştırmaktır.

Bid’at’ı bu şekilde anlayanlar günlük hayata biraz da zorunlu olarak giren yenilikleri bid’at kelimesiyle bağdaştırmanın yoluna gittiler ve bid’at’ı, ‘hasene-güzel’ ve ‘seyyie-kötü’ diye ikiye ayırdılar. Hatta bazı bilginler daha da detaya inerek bid’atları; vâcip, haram, mendup, mekruh ve mübah olmak üzere beş kısma ayırmışlardır.

Bid’at’ı dar kapsamlı olarak, yani kavram anlamıyla alanlar, onu inanç ve amellerde dine yapılan ekleme ve eksiltme olarak tanımlamışlardır. Böyle düşünenlere göre, dinî bir özelliği olmayan, insanların dünyalık işleriyle ilgili, İslâm’ın mubah dediği alana giren şeyler bid’at kapsamında değildir. İnsanların örf olarak yaşattıkları Din’e aykırı olmayan âdetler, sonradan gerek bir ihtiyacı karşılamak, gerekse ilmî araştırmalar sonucunda geliştirilen icatlar, üretimler, bazı kurumlar, ya da fikirler bid’at alanının dışındadır.

Kimileri, hasene (güzel) dedikleri bid’at’ı, Din’e bir ekleme olarak ele almazlar. Bunu Peygamberimizin haber verdiği ‘güzel bir çığır açma’ hadisine dayandırır. “Kim benden sonra terkedilmiş bir sünnetimi diriltirse, onunla amel eden herkesin eciri kadar o kimseye sevap verilir, hem de onların sevabından hiç bir şey eksiltmeden. Kim de Allah ve Rasûlünün rızasına uygun düşmeyen bir sapıklık bid’at’ı icat ederse, onunla amel edenlerin günahları kadar o kişiye günah yüklenir, hem de onların günahlarından hiç bir şey eksiltmeden.” (İbn Mâce, Mukaddime 15, hadis no: 209-210, 1/76. Bir benzeri

için bkz. Müslim, İlim 16, hadis no: 2674, 4/2060; Tirmizî, İlim 16, hadis no: 2677, 5/45)

Onlar, teravih namazını cemaatle ve yirmi rek'at kılınmasına bid'at diyenlere 'ne güzel bid'at' demesini delil olarak alırlar. Halbuki Hz. Ömer (r.a.) bid'ate güzel demedi, tam tersine; 'teravihin bu şekilde kılınması bid'at değildir. Eğer siz kendi fikrinize göre ona bid'at diyorsanız, o zaman bu ne güzel bid'at'tır' demek istemişti.

Onlara göre "Her yeni uydurma bid'at'tır" hadisinden, Dinin esaslarına, Hz. Peygamber'in ve O'nun ilk dört halifesinin yollarına uymayan şeyler anlaşılmalıdır. Bu bid'atler, Hz. Peygamber'in Sünnetinin ortaya koyduğu ilkelerle uyumsuz, onlara aykırıdır. Hatta bu bid'atler, bir şer'î (dinî) hükmü kaldırır, yerine kendileri yerleştirir.

Bid'atı, iyi ve kötü diye ikiye ayırmayan, onu dar kapsamlı yani kavram anlamıyla alanlar bu yorumlara katılmayarak derler ki; Yukarıda geçen 'Sünnetin diriltilmesi (ihyâ edilmesi)' yeni bir şey icat etmek değildir. Unutulmuş bir sünneti yeniden hayata kazandırmaktır. Hz. Ömer (r.a.)'in terâvih namazıyla ilgili uygulaması da yeni bir ibâdet çeşidi veya sonradan ortaya çıkmış bir uydurma değil; örneği Peygamber'in hayatında görülen ve O'nun tavsiye ettiği bir ibâdetin sürekliliğini sağlama düşüncesidir.

Bid'at Din'de temeli olmayan inançları ve ibâdet şekillerini İslâmî bir kılıfla İslâm'a yamamaktır. İslâm dışı görüş, inanış ve tapınmaları İslâm'a mal etmektir. Bunları yapanlar yaptıkları işin Din'e aykırı olduğunu bile kabul etmezler. Bundan dolayı Süfyân-ı Sevrî ve bazı âlimler şöyle demişlerdir: "Bid'at, İblis'e, mâsiyetten (günâh işlemekten) daha sevimlidir. Çünkü bid'atin tevbesi olmaz, halbuki kişi günâhından dolayı tevbe edebilir." "Bid'atin tevbesi olmaz" sözünün manası şudur: Allah (c.c.) ve Rasûlünün (s.a.s.) ortaya koymadıkları bir şeyi din edinen kimseye amelleri süslü gösterilir. O yaptıklarını doğru zannetmeye başlar. Kötü amellerini güzel görmeye devam ettiği sürece de tevbe etmiş olmaz. Her şeyden önce tevbenin başlangıcı; kişinin işlediği fiilin tevbe etmesi gereken kötü bir amel olduğunu kabul etmesi, ya da tevbeyi gerektirecek denli vâcip veya müstehab bir dinî emri terkettiğini bilmesidir. Bir kişi, kendi yaptıklarını güzel görmeye devam ettikçe tevbeye ihtiyaç duymaz.

Bid'at ehlinin tevbe etmesi, Allah'ın ona hidâyeti göstermesi ile mümkündür. Bu da ancak kişinin bildiği Hakk'a uyması ile gerçekleşebilir. *"Bildiği ile amel edene Allah (c.c.) bilmediği şeyleri de öğretir."* (Ebu Nuaym, Enes b. Malik'ten, nak. İbni Teymiyye, Takvâ Yolu, s: 14). Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: *"Doğru yolu bulanların Allah hidâyetlerini artırmış ve onlara takvâlarını (Allah'tan korkup sakınmalarını) vermiştir."* (47/Muhammed 17; ayrıca bkz. 4/Nisâ, 66-68; 57/Hadîd, 28; 5/Mâide, 16)

Peygamberimiz'in deyişiyle bütün bid'atler merduttur (reddedilmiştir). Hiç birinin İslâm'a göre bir değeri ve hükmü yoktur. Çünkü böyle bir şey, İslâm'da eksiklik veya fazlalık olduğu düşüncesine dayanır. Halbuki Din Allah (c.c.) tarafından insanlar için

beğenilip gönderilmiş ve tamamlanmıştır. Onda eksik veya fazla bir şey yoktur. Bid'atçıların bir kısmı Kur'an'a ve Sünnet'e aykırı inanç ve amelleri uydurup İslâm'a sokarlar, onları Din'denmiş gibi sunarlar. Bazıları da İslâm'ı daha iyi yaşamak, daha dindar bir müslüman olmak amacıyla yeni ibâdet ve inanış türleri uydururlar. Her iki tutum da yanlıştır. İnsanlara düşen görev, İslâm'ın eksikliklerini bulup kendi akıllarınca o eksiklikleri gidermek değil; İslâm'a hakkıyla teslim olarak ellerinden geldiği kadar onu yaşamaktır. Unutmamak gerekir ki hiç kimse İslâm'ı Hz. Muhammed (s.a.s)'den daha güzel yaşayamaz, O'ndan fazla dindar olamaz.

'Güzel bid'at, kötü bid'at' tanımları net değildir. Hangi inanış, hangi amel ve âdet bid'attır, hangisi güzeldir, hangisi kötüdür? Bu gibi değerlendirmeler kişilere ve kültürlere göre değişebilir. Bid'atın sınırlarını kim ve nasıl çizecek? Tarihte ve günümüzde hemen hemen her grup (hizip) kendi düşündüğünün ve yaptığının doğru, diğerlerinin yaptıklarını yanlış görmektedir. Herkes görüşlerini ve eylemlerini Kur'an ve Sünnete dayandırma iddiasındadır. Hiç kimse de yaptığının bid'at olduğunu kolay kolay kabul etmez.

Onun için bu konuda da dikkatli olmak ve her şeye bilmeden 'bid'at' demek, ya da o şey gerçekte bid'at ise onu da İslâm'dan sayma yanlışlığına düşmemek gerekir. Kur'an'ı ve Hz. Muhammed (s.a.s.)'in yaşayıp tebliğ ettiği Din'i iyi bilirsek; bid'atleri daha iyi tanıyabiliriz. Peygamberimiz'den sonra ortaya çıkan bütün fikirlere, icatlara, kurumlara, yani her şeye -kavram anlamında- bid'at demek yanlış olduğu gibi, din kılıfı geçirilmiş sonradan ihdas edilmiş şeyleri de kabul etmek mümkün değildir.

Meselâ, mezar ziyareti ibret verici ve sevaptır; ama, türbeye veya mezarın yanındaki bir şeye çaput bağlamayı, mezardaki ölüden bir şey dilemeyi nereye koyacağız? Zikir yapmak, Allah'ı her an ve bütün ibâdetlerle anmak, hatırlamak Kur'an'ın emridir; ama, kolkola girerek, yatarak-kalkarak, ayılıp-bayılarak, kendinden geçerek, feryat ederek zikretme(!) davranışlarının delilini nerede bulacağız? Âlimleri dinlemek, derslerinden, sözlerinden, ahlâklarından ve ilimlerinden faydalanmak güzeldir, gereklidir de. Ancak "bir âlime, bir şeyhe bağlanılmadan, ömür boyu onun peşinden gidilmeden İslâm yaşanmaz", "şeyhi olmayanın mürşidi şeytandır" gibi iddiaları nereye koyacağız? Ölü'nün arkasından duâ etmek, onu hayırla anmak güzeldir. Ama onun arkasından yapılan kırkuncı, elli ikinci gece ve mevlid merasimlerini hangi âyete ve hadise dayandıracağız? İslâm'da biat (seçim), şûrâ, din hürriyeti, hoşgörü ilkelerinden hareketle; şirk ve zulüm düzenlerini, İslâm'a aykırı yapılanmaları İslâmî sayabilir miyiz? Hoşgörünün sınırları; sapıklıkları, isyanları, Din'e hakarate varan tavırları kabullenmek midir?

İslâmî olmadığı halde İslâm kılıfıyla sunulan bütün inanç, amel, tavır ve anlayışlara karşı duyarlı olmak zorundayız. Bunlar Din'den olmadığı halde ona sokulan bid'at ve hurafelerdir. Her bir bid'at, müslümanın hayatından bir sünneti alıp götürür. Hz.

Muhammed (s.a.s.)'in Sünnetini iyi tanıyanlar ve onu bir hayat olarak yaşayanlar bid'atlerin tuzağına düşmezler.¹

Mescidlerdeki Bid'atler

Mescidlerle ilgili birçok bid'at, İslâm'a ve müslümanlara rağmen maalesef hâlâ yaşamaktadır. Gayrı meşrû bid'atlerin arasında, sünnet ve müstahap olarak işlenen bazı sevaplar, bid'atlerin günahını ödemez. Usûl-i Fıkıh'ta bir kaide vardır: "Bir ibâdette müstahap veya sünnet ile bid'at birleşirse, bid'ati işlememek için sünnet fedâ edilerek o ibâdet işlenemez." Hatta, böyle bir durumda vâcibin terkinde ihtilâf edilmiştir. Bid'atten o derece sakınılması tavsiye edilmiştir. Câmilerde görülen bid'atleri saymaya çalışalım:

a- **Mescidlere kadın-erkek her müslüman girebilir.** Asr-ı saâdette böyle olmuştur. Peygamberimiz'in sünnetinde kadınların mescide devam etmelerinin kısmen veya tamamen engellenmesi diye bir şey yoktur (bkz. Ahmed bin Hanbel, 6/66, 90, 154; Müslim, Salât 137; Tirmizî, Cum'a 48; Buhârî, Cum'a 13).

Kadınların mescide gelip namaz kılmaları sünnettir. Peygamberimiz (s.a.s.) bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Allah'ın kadın kullarını Allah'ın mescidlerinden men etmeyin."* (Buhârî, Cum'a 13; Müslim, Salât 16; Ebû Dâvud, Salât 13; Tirmizî, Cum'a 64; Ahmed bin Hanbel, 5/17). Hz. Âişe (r.a.), mü'minlerin kadınlarının, şafak vakti çıkıp Allah'ın Rasûlü ile birlikte sabah namazını kıldıklarını söylemiştir (Buhârî, Mevâkîf 27). Dolayısıyla günümüzde kadınlara mescid yolunu göstermemek, onları mescidlerden uzaklaştırmak, en azından bid'at olacaktır. **Onlar, özellikle Cuma günü ve benzeri özel günlerde câmiddeki hitâbe, öğüt ve vaazlardan hisse almalı, cehâlet karanlığından kurtulmalıdır.**²

b- **Pis kokular yayanların mescide girmelerini Rasûlullah yasaklamıştır.** Hatta helâl ve şifalı bitkiler olan soğan sarımsak gibi hoş olmayan kokulara sebep olan gıdaları yiyenlerin mescide gelmemelerini istemiştir (bkz. Buhârî, Ezan 160; Müslim, Mesâcid 68, 69, 71; Ahmed bin Hanbel, 2/20, 266, 429; İbn Mâce, İkamet 58). Fosur fosur sigara içen ve sigarasını lütfen câmi kapısında söndürüp atan ve sigara içmeyenleri, soğan yiyenlerin kokusundan rahatsız olduğundan çok daha fazla etkileyen kişi, durum değerlendirmesi yapmalıdır. Tabii, birini tercih etmesi gerekiyorsa neyi tercih edeceğine de karar vermelidir.

c- **Mescidler, imkânlar zorlanarak asr-ı saâdetteki fonksiyonlarına yaklaştırılmalı, faâliyet alanlarını genişletmelidir.** Mescidlerin çok yönlü faâliyetlere merkezlik teşkil etmesi yüzünden, insanlar oraya daha fazla gelecektir; mescid, sosyal hayatın merkezi, en vazgeçilmezi olacaktır. **Çok yönlü hizmetleri yüzünden cemaatle kılınan namaz, 25 veya 27 derece daha üstündür.** Mescidin bu çok yönlü fonksiyonunun kalktığı, kardeşlik

¹ Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, Beyan Y. s. 87-91

² Ancak günümüz Tağuti sistemlerin kontrolünde olan camilere kadınlarımızı göndermek ne derece güvenli Allah svt bilir. Veya bu fitne döneminde göndermek ne derece doğru herşeyin en iyisini Allah svt bilir. (Düzenleyen)

ve kaynaştırmanın yerini hizip ve politik çekişmelerin, dedikoduların aldığı için, günümüz cemaatlerinde bu derece sevap fazlalığının bulunduğunu söylemek zordur. Şimdi ne o takvâ mescidi, ne de bir namazı 27 derece yükselten erdem sahibi cemaat...

ç- Mescidlerde konuşulmayacağı, dünya kelâmı edilmesinin yasak olduğuna dair hiçbir şer'î hüküm yoktur. Yasak olan, lağvıdır/boş söz, gereksiz lakırdıdır, mâlâyanidir, ki bir hayır amacına ulaştırmayan bu gereksiz söz, sadece mescidde değil; her yerde yasaktır (bkz. Mü'minûn, 3).

Bütün evren secde halinde olduğundan arzın her yeri mescid hükmündedir. İnsanlık açısından mescid olma hali ise o mekânda secde edilmesine bağlıdır.

d- Belirli mekânları mescid edinip başka yerde namaz kılmamak veya kılınamayacağını iddia etmek de bid'attir, yanlıştır. Evleri de kabir haline getirmemek, oralarda özellikle farz dışındaki namazları edâ etmek Peygamber tavsiyesi ve uygulamasıdır.

e- Bugünkü câmiler, dolaylı yoldan da olsa devlet kanunlarıyla yönetildiğinden, imamlar bazı dinî emirleri de uygula(ya)mamaktadır. Örnek olarak, müslüman olmadığı bilinen, hatta din düşmanı olarak tanınan bir kimse öldüğünde hangi görevli, "ben bunun cenaze namazını kıldırırmam!" diyebilir? Kur'ân-ı Kerim, Allah'ın dininden hoşlanmayan fâsıkların, kâfir ve münâfıkların namazlarının kılınmamasını, mezarları başında durulmamasını isterken, tâğut ve zâlimler için duâlar edildiğini görüyoruz. *"Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma; onun kabri başında durma. Çünkü onlar, Allah ve Rasûlünü inkâr ettiler de fâsık olarak öldüler."* (9/Tevbe, 84)

f- Farz namazdan sonraki müezzinlik fasılları bid'attir. Müezzinin namaz esnasındaki görevi ezan ve kametle sınırlıdır. Farz namazlarından evvel veya Cuma namazında hutbe öncesinde İhlâs sûreleri veya başka âyetler okumak sünnette olmayan bir davranıştır.

g- Kur'an ve sünnetin belirlemediği uydurma ibâdet veya bereket unsuru kabul edilen şeylerin mescide sokulması bid'attir. Tesbih adı altında câmiye sokulan bazı araçlar, onların cemaat arasında ona buna atılması huzur bozan bir davranıştır. Câminin duvarlarına, kubbesine levhalar, yazılar yazmak, dikkat çekici süsler yapmak da bid'attir. İmam Mâlik gibi nice âlimler câminin mihrabına bir Kur'an âyetinin yazılmasına bile karşı çıkmıştır.

h- Namaz kılan cemaatin secde ettiği yerden daha yüksek ve câmide çıkıntı olacak şekilde mihrap yapmak da doğru değildir. Hatta mihrabın Emevîler döneminde câmiye konmaya başlandığından, Peygamber mescidinde bulunmadığından tümüyle bid'at olduğu değerlendirilir.

1- Mescidlere para toplamak için konan "sadaka sandıkları"na İmam Mâlik karşı çıkmış, "Allah, mâbedleri dünyalık toplama yeri yapmadı" demiştir. Câmiler dilencilik

yapılacak yerler olmamalı; imamlar ve vâizler de dilenci. Cuma'dan cumaya câmiye gelen adamdan para isteme ve fâsikların, hatta müslüman oldukları şüpheli olan insanların, haram olduğu halde câminin îmârına katkıda bulunması (9/Tevbe, 17) isteniyor; namazsızlar veren el olduklarından aziz, câmi ve görevliler isteyen ve alan el oldukları için altta ve zelil oluyor. Denilebilir ki, "efendim, ne yapalım, câminin halıları değişecek, süslü âvizeler alınacak, paraya ihtiyaç var..."

Halbuki Cuma ve bayram namazında câmiye gelenleri, kayıp çocuklarımız ve misafirlerimiz olarak kabul etmeli, onlara biz birşeyler verebilmeliyiz. Onlar ayakkabı çalınma riskinden veya yine para isterler anlayışından dolayı câmiden kaçma yolu arayan değil; câmide dağıtılacak hediyelerden ve sunulan imkânlardan yararlanmak için de olsa aramıza katılabilmeli. Câmiye çok nâdir gelen Cuma cemaatine kitaplar, broşürler, dergiler, kasetler, başka hediyeler verebilmeli, ondan bir şey kesinlikle istememeliyiz. Cebine değil, gönlüne hitap etmeli, gönlünü ve gözünü doyurabilmeliyiz. Hemen bütün peygamberlerin toplumlarına bir hitabı vardır: *"Sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretimi (ecrimi, mükâfatımı) verecek olan ancak âlemlerin Rabbi Allah'tır."* (26/Şuarâ, 109, 127, 145, 164, 180...)

i- Yine, bir câmi inşaatı için elde makbuz, çarşı pazar geziliyor, önüne çıkan dinli dinsiz herkesten câmi için yardım isteniyor. Bunun, dini ve câmileri küçülten bir tavır olduğu kadar, Kur'an'ın yasakladığı (9/Tevbe, 17) bir tavır olduğunu belirtmek gerekiyor.

j- Mescidlerde ticaret yapılması da çirkin bir bid'attir. Özellikle Diyanet, kendi kasasını şişirmek için kendi memurlarına, kendi yayınlarını câmide pazarlamalarını emretmektedir. Takvim, dergi, kitap ve makbuzlarının satılması şeklinde örneklerini gördüğümüz ticaretle ilgili işler için mescidin kullanılması Hz. Peygamber'in bizzat yasakladığı hususlardandır.

k- Günümüzde, mescidlerle ilgili bir başka yanlışlık da, çoğu müslüman halk tarafından yapılıyor: Filan vilâyet veya uzak semtten Sultan Ahmet Câmiini veya câminin içindeki Konya'ya Mevlâna müzesini ya da başka bir câmiyi ziyaret etmeye gidiyorlar. Câmi ziyaret edince sevaba girdiklerini zannediyorlar. Halbuki câmi ziyareti kasdıyla yapılan bu davranışlar, yanlıştır, yasaktır, vebaldir. Çünkü yeryüzünde namaz kılmak ve ziyaret etmek maksadıyla yolculuğa çıkılabilecek ancak üç mescid vardır. *"Üç mescidden başka bir yere (ibâdet ve ziyâret etmek için) özel olarak yolculuk yapılmaz; Mescid-i Haram, Mescid-i Aksâ ve Benim mescidim."* (Buhârî, Fedâilu's-Salât -Salâtu Mescid-i Mekke- 1, 6, Savm 67; Müslim, Hacc 74; Ebû Dâvud, Menâsik hadis no: 2033; Tirmizî, Salât 243, hadis no: 326) **Bugün müslümanlar, maalesef Mescid-i Aksâ'yı ziyaret edememektedirler.** Hiç olmazsa hacca gidenlerin yol üzerinde uğrayıp ziyaret edebilecekleri ilk kiblelerine gitme yollarını bulmak bedel istiyor; insanımız da kolay sevap istediği için bedele yanaşmıyor.

l- Peygamberimiz'in her Ramazan'da mutlaka yaptığı **mescidde i'tikâf sünneti unutulmuş, câmiler i'tikâfsız/coşkuz kalmıştır**. İtikâf, bilindiği gibi, dünya işlerinden arınıp bir mescidde özellikle Ramazan ayının son on günü ibâdete çekilme demektir. Bu kuvvetli sünnetin terk edilmesi, mescidlerimiz açısından önemli bir eksikliktir. İ'tikâfın ihyâ edilmesi gerekmektedir.

m- Bid'at unsurlarının bulaştığı mescidlere girmeme hakkı olan mü'minlerin, şirk unsurlarının bulaştığı mescidlere girmeme zorunluluğu vardır (Bkz. 7/A'râf, 29; 9/Tevbe, 107-109; 72/Cinn, 18).

n- Mescidin dırar olması/zararlı mescid haline gelmesi, mescidin sadece o niyetle yapılmasını gerektirmez. Mescid-i Dırarla ilgili âyet-i kerimede (9/Tevbe, 107), yapmak ve kurmak anlamında bir kelime kullanılmamış, "ittihaz (edinme)" kelimesi kullanılmıştır. Bu demektir ki, bir mescidin zarar vermesinden söz etmek için, daha yapılırken o niyetle yapılmış olması şartı aranmaz. İlk zamanda, hatta yüzyıllarca iyi hizmetler verdiği halde günün birinde "zarar veren mescid" haline dönüşen binalar olabilir.

o- Mü'minleri fırkalara bölmek, tefrika çıkartmak için mescid yapmak veya yapılmış mescidleri bu maksatla kullanmak, dırar mescidinin özelliğidir. Avrupa'da Türkler tarafından mescid haline getirilen yerlerde çok net sırttığı gibi, her fırkanın kendine has bir câmisi vardır. Câmiler, sadece Allah'ın olması gerektiği (72/Cinn, 18) halde, falancıların mescidi, filancıların câmisi diye câmiler gruplarıyla bilinir ve çoğu mescidde ırklar ve uluslar arası ayırım özelliğine işaret anlamına gelecek tarzda Türk bayrakları, hem de mihrab veya minber civarında bulunur. Sadece kendi gruplarına ait mescidlerde toplanıp namaz kılanlar, öteki câmilerde namaz kılmaz ve o mesciddekilere müslüman gözüyle bakmaz. Hemen hepsi, birbirinin gıybetini etmeyi cihad zanneder.

ö- Rus işgali dönemindeki Afganistan'da ve günümüzde nice yerlerde örnekleri görüldüğü şekilde, câminin İslâm düşmanı olanlara, dini kullanmak ihtiyacı duyan ikiye bölünmüş kişilere barınak yapılması da bid'at olmaktan öte şirk unsurudur, dırar özelliğidir. Senelerce kahr ve zulüm altında inlettikleri müslümanların mâbedlerini, onları sömürmek, kontrol etmek ve birbirine düşürmek için kullanma alçaklığının İslâm tarihinde ilk temsilcileri Emevî hânedanıdır. Onlar, İslâm'ın zaferi önünde eğilmek zorunda kaldıklarında, müslüman kanı damlayan kılıçlarını kınlarına soktular ve o kılıçlarla dize getiremedikleri müslümanları, musallat oldukları mâbedlerinden vurdular. Bu öyle bir vuruştur ki, en büyük kahrını, dinin tebliğcisi Peygamber'in evlâdı üzerinde gerçekleştirdi. Onları zehir ve kılıçla yok etmekle yetinmedi, tevhidin mâbedinden yaklaşık bir asır o aziz Rasûl evlâdına ezan ve hutbelerden lânet okuyarak o Peygamber'in ümmetine âmin dedirtti. Ömer bin Abdülaziz (ölümü; 102/720), Rasûl evlâdına okunan bu lâneti mescidlerden kaldırdığında, kavramları tersine çevirmeye örnek olarak onu şu şekilde itham etme çarpıklığına gidebildiler: "Sünnete muhâlefet ediyor..."

p- Mescid yapımında, Allah rızâsı ve takvâ kaygısından başka herhangi bir kaygının rol oynaması da Dırar mescidinin temel özelliğidir. Kişisel menfaat, şöhret hırsı, grup ve parti çıkarı, ekonomik rant vb. bu özelliklerdendir.

r- Mescidlerde Allah'ın dışında herhangi bir kişiye sığınılması, yakarılması, herhangi bir kişinin Allah ile kul arasında vesîle ve aracı yapılması da, mescidin takvâ mescidi özelliğinin kalkması demektir (72/Cinn, 18). Bu durum, ulûhiyet şânından olan özelliklerin Allah dışında bir varlığa verilmesini ifade ettiği için şıktır. Allah'ın dışında kişi veya kişiler için çağrıda bulunulması, övgüler dizilmesi, propaganda ve reklâm yapılması da mescidlerdeki çirkin davranışlardandır. İslâm'ın temel kabullerine zıt unsurların sokulduğu mescidlerdeki bu durumlara karşı çıkılmalı, tavır alınmalıdır.

s- Mescidlerin vazgeçilmez fonksiyonlarından biri, oradaki cemaatin birbirlerinin dertleriyle dertlenmesi ve istişâre etmesine zemin olmasıdır. Bu ibâdet ve meşveret yerlerinde müslümanlar, eşitlik kuralına uyarlar. Kimsenin kimseye meslek, maddî güç, makam vb. açıdan üstünlüğü olamaz. Bu ayrımlara göre saflar düzenlenip bazılarına ayrıcalık verilemez. Herkes aynı safta ve omuz omuzadır. Bu yüzdendir ki, imamın da cemaatten yüksek bir yerde namaz kıldırması doğru değildir; hatta bunu câiz görmeyenler bile vardır (Ebû Dâvud, Salât 67). Hatta bazı ülkelerde günümüzde de uygulandığı şekilde, mihrabdaki imamın cemaatten daha yüksek yerde namaza durarak gurura kapılmaması için, mihrab câmiddeki cemaatin secde ettiği zeminden daha aşağıda olmasının daha faziletli olacağı değerlendirilebilir.

ş- Cemaatteki bu eşitlik, ancak bir noktada bozulur; o da ilim ve ibâdet noktasıdır. Mescidde, ilk safta ilim ve takvâ bakımında önde olanlar bulunur. Bunlar, imâmet ve riyâset namzedi oldukları gibi, müzâkere ve müşâverede de reylerinden en fazla yararlanan kişilerdir. İmamın, namazdan sonra arkasını mihraba, yüzünü cemaate dönüp oturması, duâ için olmayıp, kendisini imam seçen veya imam olarak kabul eden cemaatle istişâre ve tartışmaya başkanlık etmek içindir. *“Benim hemen arkama sizden dirâyet ve akıl sahipleri dursun! Sonra onları takip edenler, sonra da onları takip edenler dursun! Çarşıların karışıklığından sakının!”* (Müslim, Salât 123; Ebû Dâvud, Salât 96; Tirmizî, Salât 168) *“Üç kişinin namazları kabul olmaz; bunlardan birisi cemaat istemediği halde imamlık yapmak isteyen kişidir...”* (Ebû Dâvud, Salât 63; Tirmizî, Salât 266)

t- Bu ölçüler dahilinde câmilerde istişârenin terk edilmesi, cemaatin birbiriyle kaynaşmaması, imam-cemaat ilişkisinin sağlıklı olmaması ciddî problemlerden biridir. Takvâ ve ilim durumuyla öne çıkmadığı halde ön safı ve imamın arkasını âdetâ parselleyen kimselerin bu tavırları da sünnete uymaz. Aslında imamın cemaat tarafından seçilip öne çıkartılması gibi, imamın arkasına geçecek insanları da cemaat belirlemeli, lâıyk olanları namaza durmadan oraya dâvet etmelidir.

u- Vaaz ve hutbelerde, müezzinlik ve imamlıkta, normal olarak ses duyulduğu

müddetçe, gereksiz yere hoparlör kullanmak ve kulağı tırmalayacak şekilde bağırarak da çok yanlış, çirkin bir bid'attir.

ü- Duânın kabulünün bir şartı, samimiyet ve sessizliktir. *“Rabbınıza tazarrû ile yalvara yakara, gizlice duâ edin. Bilin ki O, haddi aşanları sevmez.”* (7/A'râf, 55) Duâ, tevâzu ve zillet ile, fakirane, gizlice ve çok yavaş sesle yapılmalıdır. Yoksa, duâ, tevâzunun tersine bağırma ile, yarış edercesine, edebiyat gösterişi şeklinde, kafiyeyle ama samimiyetsiz sözlerden oluşan tarzda olduğu müddetçe o duâ, câmi kubbesinin dışına yükselmeyecektir. Hele bir de zâlim ve tâğutlar için de rahmet istenerek duâ edilmesi, duâda câiz olmayan vesîleler, ırk asabiyetine dair övünmeler de varsa, böyle duâyâ el açıp âmin diyenlerin de durumu, Akaid ilmini ilgilendirir.

v- Cuma namazlarında hutbeyi kısa, namazı uzun tutmak sünnet olduğu, aksi bid'at olduğu halde, hutbeler çok uzun ve namazlar çok kısa edâ ediliyor.

y- Mescidlerden yola çıkılarak, oradan İslâm'ın öğrenilip yaşanması, hâkim olması halka halka yayılarak toplumu hükmü altına alması gerektiği halde; bugünkü mescidler, aslî görevlerinin çoğunu yerine getirmemektedir. Tâğutlar ve onların rejimleri, çeşitli baskı ve dayatmalarıyla İslâm dünyasındaki mescidlerin çoğunu mahkûm etmiş, hapishaneye çevirmiştir.

Câmiler, müslümanların her çeşit ibâdet, buluşma ve görüşme, önemli meselelerini müzâkere etme, dinin emir veya tavsiye ettiği birtakım hizmetleri gerçekleştirmek üzere faaliyetlerde bulunma yerleridir. Bu kutsal mekânları laik devletin kontrol altına alması ve işlevlerini de yalnızca namaz ibâdetinden ibaret kılması; dine, sünnete, hukuka aykırıdır. Câmilerde yapılan vaazların ve hutbelerin devlet tarafından kontrolü, hele devlet tarafından hazırlanıp papağan yerine konanların eline tutuşturulması, kesinlikle din özgürlüğüne müdâhale anlamı taşır.

Câmiler ilk kuruluşundaki örnek uygulamaya göre birden fazla iş ve ihtiyaç için kullanılırdı. Eğer biri çıkar da "bunlar tarîhîdir, o günkü ihtiyaç ve imkânsızlıklara bağlıdır, bugün bu işler için ayrı mekânlar ve kurumlar vardır" diyecek olursa, kendisine şu cevap verilir: Bunlar doğru olabilir, ancak, bu tarihî uygulama iki şeye kesin delildir:

1- Câmiler yalnızca namaz kılmak için değildir.

2- Müslümanların din işleri, dünya işlerinden ayrı değildir; din ile dünya iç içedir. Kur'an ve Sünnet, hem din hayatını hem de dünya hayatını düzenlemek, yönlendirmek, yönetmek için gönderilmiştir.

z- Câmilerde; farzmuş, namazdan bir parça imiş gibi, Haşr sûresinin son âyetlerinin sabah ve akşam namazlarında imam veya müezzin tarafından mutlaka okunması, tesbihlerin komutlarla ve hiç ihmal edilmeksizin ve mescidin dışındaki hayata yayılmaksızın câminin ve namazın olmazsa olmazı gibi okunması da bid'attir. Bakara

sûresinin son iki âyetinin de yatsı namazından sonra, başka âyetler okunmaz veya hiç terkedilmemeli gibi kıraati için de aynı şey söylenebilir.

Aslında, okunan aşır veya sûrelerin meal ve tefsirleri verilmeli, hatta güncel konularla, câmi dışı hayatla ilgili hükümleri, tavsiyeleri içeren âyetler seçilmelidir ki, okunanlar yerini bulsun, gerçek sünnete ve istenilen seevaba ulaşırsın. Ezanın, müezzinliğin haydi neyse, hele Kur'an'ın namaz veya namaz dışı okunmasında teğannî, şarkı okur gibi gereksiz, yersiz ve hatta yanlış uzatmalar ve ses dalgalandırmaları, sesin alçaltılması gereken yerlerde yüksek sesle okunması ve tersi uygulamalar, cehâlet kaynaklı bid'atlerdendir. Kur'an kıraatinin ağlayarak, hiç olmazsa ağlar gibi yapılarak hüznü bir şekilde okunması gerekirken, ses sanatkârı gibi ve değişik makamlarda okumanın da doğru olmadığını belirtelim.

Yine, müezzinlik gereği zannedilen tesbih duâları için komutlarda ve mevlid vb. okuyuşlarda Kur'an makamıyla, Allah'ın âyetleri dışındaki şeylerin okunması büyük yanlışlardan ve bid'atlerden biridir.

Kamet getirilirken bazı müezzinlerin ellerini namazda imiş gibi bağladığı görülüyor; bu da bid'attir. Mevlid okunurken de, Peygamber'in doğum zamanı anlatılırken, namaza durur gibi cemaatin ayağa kalkması ve ellerini namazda bağlar gibi bağlamaları da yanlış üstüne yanlıştır.

Namazdan sonra veya câmiden çıkmak üzere cemaatin birbirleriyle sanki namazın bir tamamlayıcısı gibi her zaman tokalaşmaları, bunu âdet haline getirmeleri de bid'attir. Ama arada bir yapılıyor, olmasa da olur deniliyor ve özellikle birbirlerini az görenlerin arasında uygulanıyorsa, bunda sakınca yoktur.

Ramazanlarda câmilerde kılınan teravîh namazları, İstanbul boğazında sürat teknelerinin tehlikeli yarışlarına benziyor. Kıraat, rükû, secde hep yarım yapıldığı gibi, ta'dîl-i erkâna riâyet edilmiyor. Böyle, dostlar alışverişte görsün hesabı 20 rekât kılınacağına, sünnette olduğu gibi 8 veya 12 rekât kılınsa, ama hakkını vere vere kılınsa bid'at ve hatalardan uzaklaşmış olur. Ama, Hz. Ömer devrinde sahâbe 20 rekât da kıldığından, usûlüne uygun şekilde isteyen elbette 20, hatta daha fazla kılabilir. Ama, tavuğun yem topladığı gibi kılınacaksa, 100 rekât da kılınsa, gerçek sünnet sevabı elde edilemez. Teravîhlerin devamlı cemaatle ve câmide kılınması da Peygamberimiz'in sürekli yapmadığı bir davranıştır.

Câmilerde Bir Büyük Bid'at; Mevlid

Mevlid, doğum zamanı ve doğum yeri anlamındadır. Zamanla doğum tarihini kutlamak anlamı kazanmıştır. Mevlid, bugün özellikle câmilerde kullanıldığı şekliyle, Peygamberimiz'in doğumunu anmak ve kutlamak şeklinde uygulanan tören ve okunan şiir anlamında kullanılmaktadır. Osmanlı şâiri Süleyman Çelebi'nin (ölümü, 1422) Vesîletü'n-Necât adlı şiir kitabı bu adla yapılan törenlerde özel bir makam ve usûlle

okunduğu için, mevlid dendiği zaman o şiir kitabının okunduğu merâsim akla gelmektedir. Peygamberimiz'in doğumunu anma esprisi de unutulmuş, **Peygamber için yazılan bu şiirin okunması kendi başına bir dinî törene, bir ibâdet kabulüne dönüşmüştür.** Bugün birçok aile, ölüleri için sevap, hatta mutlaka yapılması gerekli dinî vecîbe gibi düşünmektedir. **İbâdetler, Allah'a nasıl yaklaşıp hangi uygulamalarla sevaba girileceği nassların hükmü ile belli olur.** Yani ibâdetler, fikhî deyimiyle "taabbudî alandır, tevkîfidir, vahyîdir. Din tamamlanmıştır, artırma da eksiltme de yapılamaz. **Rasûlün ve ashâbın hayatında mevlid diye bir uygulama kesinlikle mevcut değildir.** Mevlidi savunanlar şöyle derler: "Mevlid bir vesîledir, biz bu vesîleyle Kur'an okuyoruz, salât ve selâm getiriyoruz, duâ ediyoruz; esas amaç da bunlardır." Cevap olarak deriz ki: Mevlid dışında sayılanların kendi başlarına okunmaları halinde hangi zorluk ve eksiklik çıkıyor da Süleyman Çelebi'nin şiirine sığınılıyor? Süleyman Çelebi'den önce Kur'an okuyanların okudukları boşa mı gitti?

Kur'an ve sünnet, ibâdet anlayışı ile böyle şiir okuyarak sevap kazanılacağı bir ibâdetten bahsetmez. Ayrıca, mevlid şiir gibi değil; Kur'an okunur gibi Kur'an makamıyla okunmakta, Kur'an dinlenir gibi dinlenmektedir. Mevlid türünden kutlamalar, din kaynaklı değil; folklor ve âdet kaynaklıdır. Bu kutlamalar, câmide olmadığı sürece, ibâdet ve sevap kabul edilmemek şartıyla, Kur'an makamıyla ve kutsal metinmiş gibi icrâ edilmediği özelliklerde, salt şiir okur gibi okunursa bir sakıncası olmaz. **Bugünkü şekliyle ise, en azından büyük bir bid'at ve hurâfedir.** Bugün, bir şiir, ölümlere rahmet ve cennete ulaşma vesilesi gibi kabul edildiğinden, Kur'an'dan öne çıkarıldığından, dinin temel ilkeleri açısından çeşitli sakıncalar içerir. Örf dinleşince, din de örfleşir. Örfün kutsallaşmasına seyirci kalmak, dinin tahribine seyirci kalmakla eş anlamlıdır.

Kur'an şöyle buyuruyor: *"Allah yalnız başına anıldığında, âhirete inanmayanların kalpleri nefretle ürperir; O'nun berisindeki ilâhlaştırılmış kişiler anıldığında ise hemen müjdelenmiş gibi sevinirler."* (39/Zümer, 45) Tevhid, ibâdet kasdıyla "Allah'ı da anmak" dini değil; "sadece Allah'ı anmak" dinidir. Câmiye sokulup ibâdet kasdıyla okunan mevlidin, sadece bid'at olarak kalmayacağı, bu anlayış ve kabulün şirk kapsamına girebileceğini bu riski taşıdığını belirtelim.

Bir Büyük Bid'at Daha; Mescidlerin Süse Boğulması

Mescidin meşrû ve makul süsü, orada bolca secde edilmesi, çokca insanın ibâdetle mescidi şenlendirmesidir. Asr-ı saâdetde mescide biçilen roller, ne oranda uygulanabilirse onları icrâ etmekle mescidlerin yüzü gülecektir. Mescide gidenlerin süslenmeleri, temiz ve güzel giyinmeleri Kur'an'ın tavsiyesidir (7/A'râf, 31). Ama mescidleri, hem de gözü meşgul edecek, ibâdetteki huşûya engel olacak şekilde süslemek, abartılı tarzda ziynetlere, desen ve boyalara boğmak din açısından yanlıştır. Konuyla ilgili hadis-i şeriflerde şöyle buyrulur: *"Mescid yükseltmekle, mescid süslemekle"*

emrolunmadım." (Ebû Dâvud; et-Tâc, 1/243). "İnsanlar, mescid yapma yarışına girip bununla övünmedikçe kıyâmet kopmaz." (İbn Mâce, Mesâcid 2) "Sizin benden sonra, yahûdilerin havralarını, hıristiyanların da kiliselerini süsleyip püsleyerek yükselttikleri gibi, mescidlerinizi süsleyip püsleyeceğinizi görür gibiyim." (İbn Mâce, Mesâcid 2) "Bir topluluk, mâbedlerini süsleyip püsleme hastalığına tutulmadıkça, ameli çirkin ve zararlı hale asla gelmez." (İbn Mâce, Mesâcid 2) Sahâbî fakîhlerinden İbn Mes'ud (r.a.) Kûfe'ye ilk geldiğinde süslü, nakışlı bir câmi gördü ve şöyle dedi: "Bunu kim yaptıysa Allah'ın malını O'na isyanda harcamış."

Olayın israf boyutu da önemlidir. Mescidin gereksiz süslerine, kubbelerine yatırılacak para ile cemaat bulunup, oluşturulan cemaatin seviyelerini arttırmaya, İslâm ve müslümanlar için zarûri ihtiyaçlara kullanmak çok daha faziletli olacaktır. Paraları gereksiz taşlara ve süslere yatırmak yerine; dâvâyâ, insana, cemaate yatırmak dinin maslahatı açısından önemlidir. Mescidleri çok görkemli yapmışsın, süslemişsin, cemaati olmadıktan sonra neye yarar? Sağlam yetişen cemaat ise, bulunduğu her yeri mescid yapabilir, her yerde ibâdetini yerine getirebilir.

Tüm bid'atlerden şeytandan kaçır gibi kaçmaya çalışan, câmilerimizin asr-ı saâdetteki takvâ mescidlerine benzemesi için gayret gösteren, câmilerine sahip çıkan, gönlü câmilere bağlı şuurlu Müslümanlara selâm olsun!³

Ve'l Hamdû li'llahi Rabbi'l Âlemin... Sûbhanek Allahûmme ve bihamdike ve eşhedû en la ilahe illa ente vahdeke la Şerike leke ve Estağfiruke ve etûbû ileyk.

Allahûmme Salli alâ Seyyidinâ ve âlâ âlihi ve sahbihi ve bârik ve sellim..

Ve Âhiru Davânâ İnîl- Hamdû Lillâhi Rabbi'l Âlemin.

—Derleme— Ebu Abdulmûmin Tekin. bin Muharrem. el-Kayseri

— BELGIQUE —

³ 2- Abdurrahman Dilipak, Bu Din Benim Dinim Değil, İşaret/Ferşat Y. s. 33-35; 48-49

3- Hasan Turâbi, Namaz, Risale Y. s. 141-148